

УДК 911.3

СИСТЕМА РОЗСЕЛЕННЯ КИЇВСЬКОЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ АГЛОМЕРАЦІЇ

Гладкий О. В.

В сучасній геоурбаністиці особлива увага приділяється дослідженню і оптимізації територіальної структури надміських систем розселення. При цьому виникає потреба детального вивчення особливостей формування і розвитку та територіальної організації всіх видів населених пунктів в межах високоурбанізованої і значної за площею території агломерацій.

Навколо моноцентричних агломерацій великих міст, особливо столичних, формуються типові утворення - структурні зони - виникнення яких зумовлено об'єктивними процесами урбанізації та концентрації розселенського і господарського потенціалу. Зазвичай, найбільш сформовані моноцентричні агломерації охоплюють шість розселенських зон, які мають специфічні функції і характеризують рівень розвитку та сформованості агломерації [2].

Для таких зон характерна специфічна поясно-секторна структура, при якій території з високими показниками урбанізації і щільності населення, високою комунікативністю середовища, сучасним інженерно-технічним облаштуванням та інноваційними наукоємними технологіями витягуються вздовж основних радіально спрямованих транспортних магістралей. На решті території формуються переважно сільські типи поселень із деяким переважанням селищ міського типу при наближенні до головних транспортних шляхів [3].

Проведені дослідження в межах Київської господарської агломерації показали, що значна частка її території сформувалась під впливом центральних історичних районів ядра міського розселення (табл. 1). За площею історичного ядра (Старокиївський і Подільський райони) Київ наближається до показників Лондона, випереджуючи Москву. Однак, центральні райони міста мають досить низьку сільбищну ємність території, чисельність їх мешканців в два рази менша, ніж у зазначених столицях. Кількість населення постійно зменшується через скорочення народжуваності і значний відсоток осіб літнього віку, а також через міграцію в периферійні райони міста.

Центральна зона Києва сформувалась навколо історичного ядра та включає центральний і серединний пояси з площею 145,57 км² та з населенням 835,2 тис. чол. (31% від всіх мешканців міста).

Територіальні межі цієї зони займають значно більші площі, ніж у інших столичних агломераціях (окрім Лондонської). Однак, кількість мешканців залишається відносно низькою. Чисельність населення зони також поступово зменшується переважно внаслідок інтенсивних міграцій, хоча вікова структура дещо вирівнюється: знижується кількість літніх осіб та підвищується частка населення середнього віку.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз територіальної структури столичних агломерацій світу [2]

№ п/п	Структурні зони ¹	Київ ²	Москва	Лондон	Токіо
1	2	3	4	5	6
1	Історичне ядро міста	Історичне ядро центру Києва: (Старо-київський, Подільський райони) (29,98 км ² , 151,6 тис. чол.)	Центр в межах Садового кільця (18,7 км ² , 0,2 млн. чол.)	Сіті, Вестмінстер, Вест-Енд (26 км ² , 0,2 млн. чол.)	Міські райони "ку" Ті Йода, Тюо, Міната навколо палацу імператора (42 км ² , 0,3 млн. чол.)
2	Центральна зона міста	Центральна зона в межах кільцевої залізниці і новобудов Лівобережжя (175,55 км ² , 986,8 тис. чол.)	Центральна зона в межах кільцевої залізниці (80 км ² , 1,9 млн. чол.)	Лондонське графство - Сіті і 12 округів внутрішнього кільця "старих приміських районів" (311 км ² , 2,5 млн. чол.)	Міські райони "ку" Ті Йода, Тюо, Міната, Сіндзюку, Сібуя, Бунке, Дайто (97 км ² , 1,25 млн. чол.)
3	Місто у своїх межах	Київ у межах периферійно-го поясу (421,08 км ² , 2586,6 тис. чол.)	Москва в основних межах МКАД (1060 км ² , 8,6 млн. чол.)	"Великий Лондон" - Сіті, 12 внутрішніх та 20 зовнішніх кілець (1580 км ² , 6,7 млн. чол.)	Власне Токіо - 23 райони "ку". (621 км ² , 8 млн. чол.)
4	Місто, як ядро агломерації із внутрішнім поясом приміської зони	Київ з лісо-парковим поясом із вкрапленням сільбицно-виробничих утворень. (827 км ² , 2631,9 тис. чол.)	Москва із лісопарковою захисною смугою (2600 км ² , 9,9 млн. чол.)	"Великий Лондон" з першим внутрішнім столичним поясом (5400 км ² , 9,8 млн. чол.)	Великий Токіо (префектура Токіо) - 23 "ку", Ареал Тема, острови (2187 км ² , 11,8 млн. чол.)
5	Власне агломерація (місто із приміською зоною)	Київ з другою приміською зоною та містами-супутниками (12,3 тис. км ² , 3331,9 тис. чол.)	Москва з приміською зоною (13 400 км ² , 12,7 млн. чол.)	Лондонський столичний район (11 400 км ² , 12,1 млн. чол.)	Агломерація Кейхни (Токіо - Йокогама) префектури Токіо, Канагава, Сайтома, Тіба (13 584 км ² , 32,7 млн. чол.)
6	Столичний район	Київ і Київська область. (28,9 тис. км ² , 4512,3 тис. чол.)	Москва і Московська область (47 000 км ² , 15,4 млн. чол.)	Південно-східна Велика Британія (27 400 км ² , 16,8 млн. чол.)	Столичний регіон 8 префектур. (36 914 км ² , 40,5 млн. чол.)

¹ Кожна зона в таблиці включає попередню.² Площі зон Київської агломерації розраховано за допомогою гравіметричного методу.

Зовнішня зона Києва займає площу 245,53 км² і обмежена територією, що адміністративно підпорядкована міській владі. В її межах проживає 1599,8 тис. чол., тобто 60% всього населення міста. Периферійна частина міста має найвищу ємність території і щільність населення, однак поступається за територією і кількістю мешканців Москві та іншим столицям. В третій зоні простежуються найбільші темпи росту чисельності населення та найбільша частка молоді у віковій структурі.

Перша приміська зона лісопаркового поясу Києва із сільбишно-виробничими утвореннями характеризується низьким рівнем господарського освоєння і щільності населення. Територія зони займає площу 405,91 км², на ній проживає близько 45,3 тис. чол., оскільки щільність сільбишної і індустріальної забудови обмежена санітарними нормами. Населення Києва тісно пов'язано з територією зони рекреаційними і туристичними зв'язками, а також розвитком садово-дачної справи.

Друга приміська зона з містами-супутниками першого і другого порядку складає власне територію Київської господарської агломерації (рис. 1).

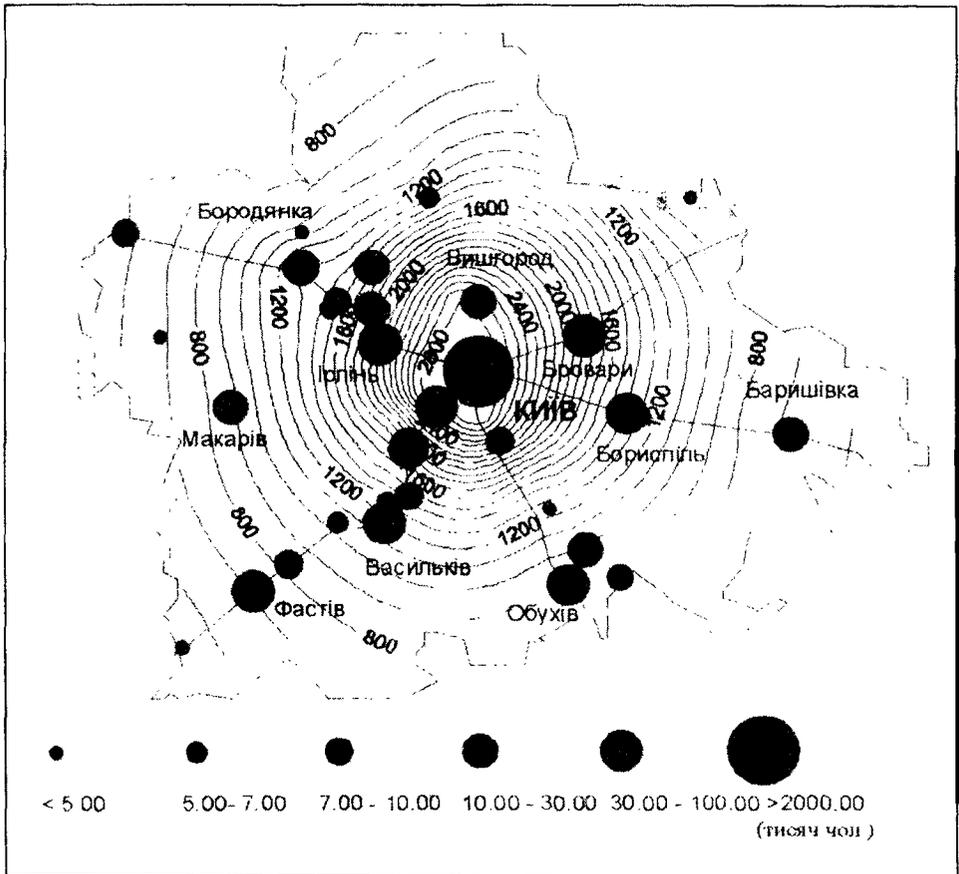

Рис. 1. Чисельність населення та потенціал поля розселення міст Київської господарської агломерації

Її загальна площа становить 12,3 тис. км², населення 3,3 млн. чол. Ця зона характеризується яскраво вираженою радіально-кільцевою структурою при якій сформувались перший (Бориспіль, Бровари, Вишгород, Васильків, Ірпінь, Буча, Вишневе) та другий (Бородянка, Баришівка, Макарів, Фастів, Обухів, Українка) пояси міст-супутників. Розрахунки потенціалу поля розселення (рис. 1) також виявили загальну тенденцію до концентричної локалізації населених пунктів агломерації із поступовим зниженням потенціалу від центральних до периферійних районів. Отже, подальший розвиток системи розселення регіону буде формуватись переважно на основі тих населених пунктів, що отримали найбільший потенціал.

Радіальна структура системи розселення підкреслюється локалізацією переважної більшості міських поселень вздовж головних шляхів сполучення та утворенням на їх основі майже безперервної урбанізованої території. В зв'язку з цим, в приміській зоні Київській агломерації виділяються північний і північно-східний (Вишгородський та Броварський райони), східний і південно-східний (Бориспільський та Баришівський райони), південний (Обухівський район), південно-західний (Васильківський та Фастівський райони) та північно-західний (Макарівський та Бородянський райони) сектори розселення населення. Основою виділення кожного з цих секторів стали відповідні залізничні або автомобільні шляхи, по яким здійснюються найбільш інтенсивні зв'язки із ядром агломерації, а також населені пункти, що тяжіють до того чи іншого магістрального напрямку. Найбільш розвиненими залишаються південно- і північно-західний та південний напрямки. Розвиток двох останніх залишається перспективним і в майбутньому через обмеження освоєння північних регіонів у зв'язку з аварією на ЧАЕС.

Отже, в структурі Київської агломерації основний розселенський потенціал локалізовано переважно у центральних історичних районах ядра. Недостатній розвиток першої і другої приміської зони потребує розробки ефективних управлінських рішень з метою вирівнювання розселенських пропорцій на основі розвитку господарського сектору території, сфери обслуговування, наукової та інноваційної діяльності, а також високоефективної системи транспорту і зв'язку.

Список літератури

1. Лапко Г. М. География городов. – М.: Владос, 1997. – 480 с.
2. Перцик Е. Н. Города мира. География мировой урбанизации. – М.: Международные отношения, 1999. – 382 с.
3. Пивоваров Ю. Л. Основы геоурбанистики. – М.: Владос, 1999. – 232 с.
4. Экономико-географический комплекс крупного города (на примере г. Киева). – К.: Издательство при Киевском государственном университете, 1989. – 135 с.